

Огієнко Д.П.

доцент кафедри

естетичного виховання

ОСНОВНІ НАПРЯМИ ТРУДОВОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У СИСТЕМІ РОБОТИ СІМЕЙНОГО ВИХОВАТЕЛЯ

Соціально-економічні перетворення, які відбуваються в сучасному суспільстві, ставлять перед педагогічною теорією і практикою якісно нові проблеми щодо підготовки учнів до самостійної трудової діяльності. На цьому наголошується в основних нормативних та законодавчих документах: Законі України «Про освіту» (1996), «Національній доктрині розвитку освіти» (2002), Концепції загальної середньої освіти (12-річна школа) (2001), Концепції профільного навчання у старшій школі (2009). Згідно з розробленими в них концептуальними положеннями, трудове виховання учнів потрібно розглядати як цілеспрямований процес формування творчої, працелюбної особистості з розвиненим економічним мисленням, здатної бути цивілізованим господарем своєї країни й готової до життєдіяльності в умовах ринкових відносин. В законі України «Про загальну середню освіту» (1999) підкреслюється, що загальноосвітня школа повинна забезпечити професійне самовизначення учнів, а тому формування готовності до трудового життя є одним з головних завдань загальноосвітніх навчальних закладів України [2].

Неабияку роль у цьому процесі покликана виконувати трудова діяльність дитини в сім'ї, яка є першою і найважливішою ланкою в житті кожної людини. Інтенсивний розвиток самосвідомості особистості – її поглядів, уподобань, переконань – починає відбуватися у молодшому шкільному віці. І чим активніше дитина включатиметься у структуру сімейних трудових стосунків, тим швидше й ефективніше здійснюватиметься процес її соціалізації, становлення як громадянина.

Проблему трудового виховання в сім'ї досліджували І. Бех, П. Блонський, Я. Коменський, С. Ладивір, А. Макаренко, Л. Терехова, С. Максименко, Й. Песталоцці, Ж. Руссо, В. Сухомлинський, С. Шацький та ін. У колі їх наукових зацікавлень були питання змісту, форм і методів трудової підготовки дітей у родині, взаємозв'язку із загальноосвітньою та професійною підготовкою учнів.

Метою даної статті є висвітлення основних напрямів трудового виховання молодших школярів у системі роботи сімейного вихователя.

У сучасній педагогіці трудове виховання визначається як процес формування в особистості готовності до праці на основі взаємозв'язку знань, умінь та навичок, створення досвіду застосування відповідних сил і задатків, самореалізації духовного світу у різних видах діяльності. Трудове виховання включає в себе дві взаємопов'язані сторони: діяльність сімейних вихователів та практичну діяльність учнів (трудове самовиховання).

Діяльність сімейних вихователів спрямована на формування у молодших школярів готовності до праці і передбачає їх психофізіологічну, соціально-психологічну, моральну, вольову, практичну та естетичну підготовку до різних видів трудової діяльності.

Психофізіологічна підготовка учнів до праці означає розвиток їх фізичних можливостей і здатності до виконання певних практичних дій. Це забезпечує пристосованість організму і психіки до конкретної трудової діяльності на основі сенсомоторного розвитку.

Соціально-психологічна підготовка спрямована на адаптацію особистості до спільної діяльності в колективі. Основи такої підготовки закладаються вже у молодших школярів: у них формується здатність до узгодження спільних дій, адекватне оцінювання і самооцінювання виконаної роботи, нагромаджується досвід колективної праці.

Моральна підготовка до праці передбачає формування бажання працювати разом, готовності прийти на допомогу товаришеві, дисциплінованості, бережливості, працелюбства.

Вольова підготовка означає формування уміння керувати собою в процесі трудової діяльності і передбачає виховання таких якостей особистості як організованість, самостійність, впевненість, вимогливість до себе, відповідальність за доручену справу.

Естетична підготовка до праці включає в себе виховання потреби гарно і якісно виконувати певну роботу, щоб її результати приносили естетичне задоволення.

Практична підготовка до праці спрямована на підвищення загальної працездатності учнів, формування у них системи знань, умінь та навичок, пов'язаних з конкретною трудовою діяльністю.

Трудове самовиховання передбачає активну участь самих молодших школярів у їх власному трудовому становленні і розвитку.

Враховуючи потреби суспільства у талановитих обдарованих людях усіх професій та зростаючий інтелектуальний рівень суспільства сутність трудового виховання полягає, насамперед у розвитку духовного потенціалу, сил і здібностей підростаючого покоління, необхідних для творчої праці. Людина розвивається духовно і фізично тільки в праці, без неї вона деградує як індивідуальність. З цього приводу К. Ушинський писав: «Якби люди винайшли філософський камінь, то біда була б ще невелика: золото перестало б бути монетою. Але якби вони знайшли казковий мішок, з якого вискакує все, чого душа забажає, або винайшли машину, яка цілком заміняє всяку працю людини, то самий розвиток людства припинився б: розбещеність і дикість полонили б суспільство» [4].

Трудове виховання здійснюється в системі виховних впливів педагогів протягом усіх років навчання дитини в школі у процесі різноманітних видів навчальної і позакласної діяльності, в тому числі й вдома, під керівництвом сімейного вихователя. Готовність учнів до праці у суспільному виробництві, розвиток творчих сил і здібностей формується у процесі вирішення наступних завдань:

- 1) вироблення свідомого ставлення до праці як вищої цінності суспільства;
- 2) розвиток потреби в праці;
- 3) формування працелюбства, глибокої поваги до праці і людей праці;
- 4) формування трудових умінь, навичок культури розумової і фізичної праці;
- 5) підготовка і виконання необхідних і доступних видів професійної діяльності;
- 6) підготовка до творчої праці, вибору майбутньої професії [1].

Одним із основних у низці перелічених завдань є виховання відповідального ставлення до праці. В основі цього завдання лежить положення про те, що праця базується не тільки на інтересі, творчості, привабливості її для людини, але й на загальній її необхідності. Тому дуже важливим завданням сімейного вихователя є формування у дитини відповідальності за результати своєї праці, її продуктивності і якості.

Головним у формуванні відповідального ставлення до праці є виховання працелюбства, оскільки всі трудові якості особистості пов'язані між собою працелюбством, формуються у зв'язку з ним або на його основі. У працелюбстві концентруються основні морально-вольові якості особистості: бережливість, працездатність, вміння долати труднощі. На основі працелюбства формується потреба в праці, трудова досвідченість.

Працелюбство виховується при одночасному переборюванні лінощів та інших проявів безвідповідального ставлення до справи. Коли дитина включається в систему трудових залежностей у сім'ї, звітується перед батьками й сімейним вихователем за виконану роботу, тоді розуміння її значимості знаходить опору у внутрішньому розвитку особистості. Відповідальність формується у подальшому на основі колективізму, честі і добросовісності вихованців.

Для формування в молодших школярів свідомого ставлення до праці з урахуванням сучасних вимог, необхідно в системі виховних впливів сімейного вихователя передбачити:

- виховання цілеспрямованості, уміння планувати свою роботу з врахуванням перспективних завдань;
- формування організаційних здібностей, які дозволяють творчо оперувати наявними знаннями та вміннями;
- формування духовних потреб, морального задоволення від спільної праці на загальну користь сім'ї.

На велике значення працелюбства, як одного з головних чинників у трудовому становленні особистості, вказував К. Ушинський. Він показав, що виховне значення праці зумовлено її соціальною значимістю: «Якщо, з тих чи інших причин у людини не виявиться своєї особистої праці в житті, тоді вона втрачає справжню дорогу і перед нею відкриваються дві інші, в рівній мірі пагубні: дорога непомірного незадоволення життям, апатії і бездонної нудьги або дорога добровільного, непомітного самознищення, по якій людина швидко спускається до дитячих примх чи тваринних насолод. На тій та іншій дорозі смерть оволодіває людиною заживо, тому що праця – особиста, вільна праця – і є життя» [4].

Крім формування позитивного ставлення до праці трудове виховання відіграє важливу роль у здійсненні таких загальноосвітніх завдань, як розумовий і фізичний розвиток, моральне та естетичне виховання учнів, формування їх світогляду в цілому. Це досягається завдяки специфічним особливостям змісту трудового навчання, який розробляється сімейним вихователем з урахуванням вікових особливостей дитини і ґрунтується на принципах систематичності, послідовності, доступності.

Таким чином, трудове виховання у взаємозв'язку з розумовим, фізичним, естетичним вихованням сприяє досягненню єдиної мети – всебічному розвитку особистості і виконує свою специфічну функцію – розвиток творчих задатків, соціально цінного життєвого досвіду, практичних

умінь і навичок.

Література

1. Зайченко І. В. Педагогіка. Навч. посіб. для студентів вищих пед. навч. закладів / І. В. Зайченко. – Чернігів: РВК “Десн. правда”, 2003. – 528 с.
2. Закон України “Про загальну середню освіту” (1999) // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 28. – С. 230.
3. Терехова Л. В. Трудове виховання дітей у сім’ї / Л. В. Терехова. – К. : Рад. шк., 1990. – 141 с.
4. Ушинский К.Д. Избранные педагогические сочинения: В 2-х т. Т. I : Теоретические проблемы педагогики / К.Д. Ушинский. – М. : Педагогика, 1974. – 584 с.